

■ Ἡρώες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως

Ἰωάννης (Γιαννάκης) Νοταρᾶς* Τὸ ἀρχοντόπουλο τῆς Κορίνθου πὺ θυσιάστηκε στὸ Φάληρο

† 24η Ἀπριλίου 1827

Ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς ἦταν τὸ ἀρχοντόπουλο τῆς Κορίνθου καὶ ὁ χαμός του στὸν Φαληρέα (Φάληρο) ἀποτέλεσε ἀφορμὴ νὰ τὸν κλάψει ὅλος ὁ Μοριάς, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑμνηθεῖ μέσα ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ μας τραγούδι.

Γεννημένος στὰ Τρίκαλα Κορινθίας τὸ 1805, κρατοῦσε ἀπὸ τὴν μεγάλη οἰκογένεια τῶν Νοταραίων πὺ βαστοῦσαν ἀπὸ τὰ βυζαντινὰ χρόνια. Ὁ Γιάννης ἦταν υἱὸς τοῦ Σωτήρη Νοταρᾶ, ἀλλὰ περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἔμεινε γνωστὴ ἡ ἀγάπη πὺ ἔτρεφε πρὸς τὸ πρόσωπό του ὁ θεῖος του Πανούτσος Νοταρᾶς, πὺ τὸν θεωροῦσε στὴν κυριολεξία δικὸ του παιδί.

Ὁ Γιάννης παρότι ἔζησε μέσα στὸ πλούσιο ἀρχοντικὸ τῶν Νοταραίων ἐξελίχθηκε σὲ ἓνα παλικάρι σκληραγωγημένο, γενναϊόψυχο, πὺ ὅλοι ἀγαποῦσαν καὶ σέβονταν στὴν ἰδιαιτέρη πατριδα του. Ντυνόταν πάντα μὲ χρυσοκέντητα ροῦχα καὶ εἶχε περίτεχνα ἄρματα. Ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου ἦταν τόση, ὥστε οἱ συμπατριῶτες του θεωρώντας τὸν δικὸν τους παιδί τὸν ἀποκαλοῦσαν Γιαννάκη ἢ ἀρχοντόπουλο.

Ο Γιαννάκης Νοταρᾶς εἶχε κλείσει τὰ δεκαπέντε του χρόνια ὅταν ξέσπασε ἡ Ἐπανάσταση. **Π**αρὰ τὸ γεγονός ὅτι οἱ Τοῦρκοι παρακολουθοῦσαν τὴν οἰκογένεια τῶν Νοταραίων, δὲν δίστασε νὰ πάρει μέρος στὴν Ἐπανάσταση. **Υ**στερα μὲ τὴν οικονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ θείου του Πανούτσου, ἔκανε σῶμα δικό του καὶ μπῆκε ἀρχηγός. **Τ**ὰ χρήματα γιὰ τὴ μισθοδοσίαν τῶν στρατιωτῶν του προέρχονταν ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴ περιουσίαν. **Α**πὸ τὴν πρώτη στιγμή ἔδωσε τέτοιες ἀποδείξεις ἰκανότητος πού ἂν καὶ ἦταν νεαρός ἀκόμα στὴν ἡλικίαν, τοῦ ἀνέθεσαν τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροκόρινθου πού τὴν ἔφερε εἰς πέρας μὲ ἐπιτυχίαν. **Γ**ιὰ αὐτὸ καὶ ἔγινε στὴν συνέχειαν καὶ φρούραρχός της. **Μ**όλις εἶχε πατήσει τὰ δεκαοχτώ του χρόνια καὶ ἔγινε ἀντιστράτηγος καὶ ὕστερα ἀπὸ ἕναν χρόνον, τὸ 1824, στρατηγός. **Ο** Ἰωάννης Νοταρᾶς ἔγινε ἔτσι ὁ πιὸ νέος στρατηγός τοῦ ἀγῶνα. **Π**ῆρε μέρος σὲ ὅλες τὶς ἐπικίνδυνες μάχες, ὅπως στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ Δράμαλη.

* * *

Στὰ τέλη Ἰανουαρίου τοῦ 1827 προχώρησε στὴν Ἀττικὴ ὅπου καὶ βρέθηκε μὲ τὸ σῶμα του κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὰς τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη, τότε πού ὁ Ρεσίτ Πασᾶς (Κιουταχῆς) πολιορκοῦσε τὴν Ἀκρόπολη τῆς Ἀθήνας, μέσα στὴν ὁποία βρισκόνταν πολιορκημένοι οἱ Ἕλληνες. **Υ**πὸ τὴν διοίκηση τοῦ Βρετανοῦ φιλέλληνα Τόμας Γκόρντον συμμετεῖχε στὴν κατάληψη τῆς Καστέλλας, στὸν Πειραιᾶ. **Η**γεῖτο μιᾶς δύναμης 1.500 ἀνδρῶν πού μαζί μὲ τὸν Μακρυγιάννη καὶ τοὺς 550 ἀνδρες του, τὸν Δημήτριο Καλλέργη μὲ τοὺς Κρητες του, τοὺς Ἰωάννη Πέτα καὶ Χαράλαμπο Ἰγγλέση ἀνέλαβαν νὰ καταλάβουν τὸν καλὰ ὀχυρωμένο λόφο τῆς Καστέλλας. **Κ**αὶ ἀφοῦ τὸ ἐπέτυχαν ὁ Μακρυγιάννης ἔμεινε νὰ φυλᾷ τὸ λόφο πού κοιτοῦσε πρὸς τὸ Φάληρον, ὁ Καλλέργης πρὸς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς «ἔπιασε» τὸ κέντρο.

Ο Καραϊσκάκης πού παρακολουθοῦσε ἀπὸ κοντὰ τὴν δράση τοῦ Γιάννη Νοταρᾶ, ἀπευθυνόμενος γιὰ αὐτὸν στοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγούς εἶπε: **«Τ**οῦτος ὁ νέος ἂν ζήσει θὰ ντροπιᾶσει πολλοὺς ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς γεροντότερους. **Μ**ακάρι ἡ πατρίδα νὰ εἶχε πολλοὺς σὰν κι' αὐτόν!». **Τ**όσο τὸν ἐκτιμοῦσε καὶ τὸν συμπαθοῦσε ὁ Καραϊσκάκης, πού δώσανε λόγο νὰ τὸν κάνει γαμπρὸ στὴν μικρότερη κόρη του στὴν Πηνελόπη.

* * *

Ὁ Γιαννάκης Νοταρᾶς, δύο μέρες πρὶν τὴν ἐπίθεση πού θὰ ὀδηγήσει τοὺς Ἕλληνες στὴν μεγαλύτερη καταστροφή (Μάχη Ἀνάλατου), ἔγραψε ἀπὸ τὸ Φάληρο τὴν τελευταία ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς γονεῖς του. **Οἱ** παρατηρήσεις ἐντὸς τῶν παρενθέσεων εἶναι διευκρινιστικές, ἐκτὸς κειμένου:

«Φαληρέα 22 Ἀπριλίου 1827.

Σεβαστοὶ μου γονεῖς. **Ἀπὸ** ὑγείαν δόξα νάχη ὁ ἅγιος Θεός, εἶμαι καλά, καὶ ἄμποτε νὰ εἶσθε καὶ σεῖς καλά. **Ἐγὼ** μὲ τὸ ἄσκέρι μου εἰς τὰ 12 Ἀπριλίου ἀπὸ τὸ Ἀμπελάκι τῆς Κούλουρης καὶ μὲ τὴν σκούνα τοῦ καπετὰν Ἀλεξανδρῆ ξεμπαρκαρισθήκαμε εἰς τοῦ Δράκου (Πειραιᾶ) τὸ λιμάνι. **Ἐπολιορκήσαμε** τὸ Μοναστήρι τοῦ Ἁι Σπυριδῶνα γιατί ἦτο πιασμένο ἀπὸ 400 Ἀρβανίτας τοῦ Κιουταχῆ. **Ἦλθε** καὶ ἡ φρεγάδα μας «Ἑλλάς» καὶ ἔριξε κάμποσες κανονιές. **Ἐμεῖς** κάναμε γιουρούσι καὶ ἐπατήσαμε τὸ μοναστήρι. **Οἱ** Ἀρβανῖτες τότε παραδόθησαν μὲ τὴν ζωὴν τους καὶ μὲ τὰ ἄρματα τους. **Ἀλλὰ** κάποιοι ἀπὸ μᾶς δὲν ἐστάθησαν οἱ ἀθεόφοβοι εἰς τὸν λόγον τους. **Ἐριχθήκανε** γιὰ πλιάτσικα καὶ ἐχαλάσθησαν ὅλοι σχεδὸν οἱ Ἀρβανῖτες. **Τὸ** κρῖμα νὰ τὸ ἔχουν ὅσοι τοὺς ἐπῆραν στὸ λαιμό τους. **Ὅταν** ἐπατήσαμε τὸ Μοναστήρι ἐλαβώθησαν βαρεῖα ὁ μπουλουξῆς μου καπετὰν Γιάννης Γιουρούκος καὶ τὸ ἀξιοτίμητο παλικᾶρι ὁ Γιωργάκης ὁ Μπόνος. **Ἐλπίζω** νὰ μὴν πάθουνε τίποτε, γιατί τοὺς γιαιτρεύει ὁ Τουρκοκούρταλης (ἀναφέρεται στὸν Τούρκο ἰατρὸ Κούρταλη πὸν προσέφερε ἀπὸ δική του ἐπιλογὴ τις ὑπηρεσίες τοῦ στοὺς Ἕλληνες). **Ἐσκοτώθη** εἰς τὸ πάτημα τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ ὁ Καπετὰν Νικολῆς τοῦ Πανάγου Κτίστη, φαίνεται ὅτι καὶ τοῦτο ἡ σκλητάδα εἶναι γραμμένο νὰ πάει γιὰ τὸ Γένος. **Ἐδῶ** καὶ 20 ἡμέρες ὁ Παναγιωτάκης μὲ τὸν Βάσσο καὶ μὲ τὸν Βούρβαχη ἐβάρεσε τοὺς Τούρκους στὸ Καματερό. **Πᾶνε** πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας καθὼς καὶ ὁ Βούρβαχης. **Κρίμας** τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ τιμημένο παλικᾶρι. **Ἐδῶ** καὶ δύο ὥρες ἄνοιξε λιανοτούφεκο (τὸ ψιλὸ ντουφέκι δηλαδὴ ἐκεῖνο πὸν ὁ ἴδιος ἄνδρας γεμίζει μόνος του τὸ καριοφίλι του σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ “χονδρὸ τουφέκι” ὅπου οἱ μισοὶ ἔριχναν καὶ οἱ ἄλλοι μισοὶ γέμιζαν) εἰς τὰ Ὑδραϊκὰ ταμπούρια. **Τώρα** μοῦ ἔφεραν τὸ

Μάχη τοῦ Φαληρέα.

χαμπέρι πώς ἐλαβώβη βαρεῖα ὁ ἀρχηγὸς Καραϊσκάκης.

Ἄν χαθεῖ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ξεγράψτε μας ὄλους, γιατί ὁ Τσοῦρτζ δὲν ἐξεύρει νὰ διοικήσει ἄτακτο ἀσκέρι. **Ὁ** Θεὸς νὰ βάλει τὸ χέρι του καὶ νὰ λυπηθεῖ πρῶτα τὴν πατρίδα καὶ ὕστερα ἐμᾶς. **Τὰ** πράγματα δὲν μοῦ ἀρέσουν. **Ἄς** γείνει ὅ,τι θέλει ὁ Θεός! **Εἰς** τὸ ὄρδι μου εἶναι οἱ χιλίαρχοι Λάμπρος Βεῖκος, Γιωργάκης Τζαβέλας, Ἀθανάσιος Τσούσια Βότζαρης, Δημήτριος Δράκος, Δημήτριος Καλέργης καὶ ὁ Ἰγγλέσης. **Πέστε** τῆς Κοκκώνας νὰ μὴ στενοχωρηθεῖ καὶ ἂν δὲν σμίξουμε ἐδῶ, θὰ σμίξουμε ὅλοι εἰς τὸν κάτω κόσμο. **Μὲ** τὴν εὐχή σας. **Φιλῶ** τὸ χέρι τῆς μάνας μου καὶ τῆς εὐγενίας Σας. **Φιλῶ** καὶ τὰ ἀδελφια μου καὶ τὴν Κοκκώνα.

Ὁ ἀγαπητὸς σας νιός.
Γιαννάκης Νοταρᾶς».

Ὁ θάνατος
τοῦ Καραϊσκάκη.
Μουσεῖο Μπενάκη.

* * *

Ὁ Καραϊσκάκης ἀπέθανε καὶ τὸν ἔθαψαν στὴν Κούλουρη. **Καὶ** οἱ Ἕλληνες στὶς 24 Ἀπριλίου τοῦ 1827 ἐπιτέθηκαν στὴν περιοχὴ Τρεῖς Πύργοι στὸ Φάληρο πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ Μοσχάτου ὑπὸ τις διαταγές τοῦ Τσοῦρτζ, πὺ ὅπως ἔγραψε καὶ ὁ Γιαννάκης στὴν ἐπιστολὴ του δὲν ἤξερε διόλου ἀπὸ ἄτακτο ἀσκέρι. **Ὁ** Γιάννης Νοταρᾶς εἶχε ἀναλάβει τὸ κέντρο τῆς ἑλληνικῆς παράταξης. **Στὸ** μεταξὺ ὅμως τὸ ἰσχυρὸ Ὄθωμανικὸ ἰππικὸ τοῦ Κιουταχῆ παρακολουθοῦσε τις κινήσεις τους, ἀπὸ σημειὸ καλὰ κρυμμένο. **Ἡ** τακτικὴ ἐπίθεσης ἦταν λανθασμένη καὶ ὀδήγησε τοὺς Ἕλληνες νὰ πέσουν στὴν περιτέχνη ἐνέδρα τῶν Ὄθωμανῶν, πὺ μὲ 800 ἵππεῖς καὶ 400 πεζοὺς στὴν κοίτη τοῦ Ἰλισοῦ ποταμοῦ (ὄρια σημερινοῦ Μοσχάτου), παραμόνευαν ἀθέατοι, τοὺς ἀμέριμνους Ἕλληνες νὰ πλησιάσουν.

Σὲ ἀπόσταση μόλις ἑκατὸ μέτρων οἱ Τοῦρκοι ἔκαναν ἐπέλαση κατὰ τῶν ἀμέριμνων καὶ ἀφύλακτων πεζοπόρων Ἑλλήνων! **Ἐ**πρόκειτο γιὰ κανονικὴ σφαγὴ. **Τ**οὺς ρίχθηκαν ὅμως οἱ Ντελήδες, τὸ τουρκικὸ δηλαδὴ ἰππικὸ καὶ τοὺς μακέλεψαν. **Π**ιάσανε πολλοὺς Ἕλληνες αἰχμαλώτους ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ἦταν καὶ ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς, πὺ ἀψηφώντας τὸν κίνδυνο ἔμεινε νὰ πολεμᾷ πάνω στὸ ἄλογο μέχρι τέλους.

Μιὰ μαρτυρία λέει πὼς ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὁ Νοταρᾶς δούλευε τὸ σπαθί του καὶ χτυποῦσε τοὺς Τούρκους μιὰ στὰ δεξιά του καὶ μιὰ στὰ ἀριστερά του, πού ἄκουγαν οἱ ἄλλοι τὰ χτυπήματα ὅμοια μὲ τοῦ ξυλοκόπου. **Α**ὕτῃ ἡ μαρτυρία θὰ γίνεῖ ἀργότερα στίχος στὸ δημοτικὸ μας τραγούδι.

Ὁμως οἱ Ντελήδες τὸν κύκλωσαν καὶ κατάφεραν νὰ τὸν πιάσουν ζωντανό. **Ἦ**ταν ἡ πιὸ ὀλοσχερῆς ἡττα πού ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως. **Χ**ίλιοι πεντακόσιοι (1.500) ἄνδρες χάθηκαν, διακόσιοι σαράντα (240) πιάστηκαν αἰχμάλωτοι καὶ στὴν συνέχεια ἀποκεφαλίσθηκαν, ἐκτὸς τοῦ Δημητρίου Καλλέργη πού ἀπελευθερώθηκε καταβάλλοντας ὡς λύτρα.

Απὸ τὴν ἡττα αὕτῃ οἱ Ἕλληνες ἀποθαρρύνθηκαν τόσο πολὺ πού διέταξαν τὴν φρουρὰ τῆς Ἀκροπόλεως νὰ συνθηκολογήσει! **Ἡ** ἡττα αὕτῃ ὀδήγησε ἐπίσης καὶ τὸν Ἑλληνικὸ στόλο νὰ ἐγκαταλείψει τὴν θαλάσσια κυριαρχία του καὶ νὰ συγκεντρωθεῖ στὸν Πόρο.

Ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Γιαννάκη Νοταρᾶ ἦταν καὶ ἡ τελευταία πληροφορία πού ἄκουσε ἡ οἰκογένειά του γιὰ τὴν τύχη του, ἀπὸ περιγραφές πού μετέφεραν συναγωνιστές του στὴν Κορινθία.

* * *

Απὸ ἐκείνη τὴν στιγμή καὶ μετὰ, μόνο ἱστορίες ἀόριστες καὶ ἐκδοχές. **Ο**ἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν ὀλόχροση φορεσιά του καὶ τὰ περίτεχνα ἄρματα του κατάλαβαν πὼς ἦταν Ἕλληνας στρατηγός. **Θ**έλανε λοιπὸν νὰ τὸν πᾶνε ζωντανὸ στὸν Κιουταχῆ πασᾶ γιὰ νὰ λάβουν καλὸ μπαξίσι.

Ἡ πρώτη ἐκδοχὴ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Αρχισαν νὰ μαλώνουν μεταξύ τους γιὰ τὸ ποιὸς θὰ τὸν πάρει αἰχμάλωτο. **Ὁ** Νοταρᾶς ὕστερα ἀπὸ ἀνταλλαγές ὕβρεων μεταξύ τῶν Ἀλβανῶν ἔπεσε στὰ χέρια δύο ἐξ αὐτῶν πού τὸν ἔβαλαν στὴν μέση καὶ κίνησαν νὰ τὸν παραδώσουν γιὰ νὰ πάρουν τὴν ἀμοιβή. **Ὁ**πως κρατοῦσαν τὸν Νοταρᾶ ἀπὸ τὰ ρούχα λέγεται πὼς ἄνοιξε τὸ πουκάμισό του καὶ φάνηκε ὁ χρυσὸς σταυρὸς πού κρεμόταν μὲ ἀλυσίδα ἀπὸ τὸν λαιμό του. **Ο**ἱ Ἀλβανοὶ εἶδαν νὰ λαμποκοπάει τὸ χρυσάφι καὶ θαμπώθηκαν. **Π**ρὶν προλάβει νὰ τὸν ἀρπάξει τὸ χέρι τοῦ ἑνός, τὸν εἶχε ἀρπάξει τὸ χέρι τοῦ δευτέρου. **Ο**ἱ δύο Ἀλβανοὶ μάλωναν γιὰ ὥρα γιὰ τὸν σταυρὸ πού κατάφερε νὰ ἀρπάξει ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. **Φ**τάσανε σὲ κάποιον ξεροπήγαδο κοντὰ στοὺς Ἀγί-

ους Θεοδώρους στην σημερινή Αμφιθέα. Έκει Τούρκοι και Άλβανοι μάζευαν τους Έλληνες αιχμαλώτους εκείνης τῆς ἡμέρας. Τους ἔσφαζαν ἔχοντας τὰ χέρια τῶν αιχμαλώτων δεμένα πισθάγκωνα και τὰ πτώματα τὰ πετούσανε μέσα σὲ ἕνα ξεροπήγαδο. Έκει στάθηκαν και οἱ δύο Άλβανοι μὲ τὸ αἰχμάλωτο ἀρχοντόπουλο. Έξακολουθοῦσαν ἀκόμα και ἐκεῖ νὰ διαπληκτίζονται μεταξὺ τούς. Κάποια στιγμή ὁ Άλβανὸς ποὺ δὲν εἶχε ἀρπάξει τίποτα προτεινε στὸν ἄλλο.

Σχέδιο τοῦ Μακρυγιάννη ποὺ ἀπεικονίζει τις θέσεις τῶν ἐμπλεκομένων και τις Μάχες τοῦ Φαλήρου.

«Γιατὶ μαλώνουμε μεταξὺ μας για ἕναν χρυσὸ σταυρὸ; Ἄς σκοτώσουμε τὸν ραγιαῖ νὰ τοῦ πάρουμε τὰ ἀκριβὰ ροῦχα ποὺ φοράει, ποὺ σὲ ἀξία εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ μπαξίσι τοῦ Πασᾶ».

Μὲ μιᾶς, ἀδειασαν τὰ κουμποῦρια τους πάνω στὸν ἄτυχο Νοταρᾶ και στὴν συνέχεια πέταξαν τὸ σῶμα του στὸ ξεροπήγαδο τῆς Αμφιθέας.

Υπάρχει ὅμως μιὰ δευτέρη ἐκδοχή:

Οἱ δύο Άλβανοὶ ἔφτασαν στὸ πηγάδι τῆς Αμφιθέας ἀλλὰ κάποιος τρίτος Τούρκος τοὺς πλησίασε μὲ ζήλια λέγοντας πόσο πολύτιμο αἰχμάλωτο εἶχαν πιάσει. Καθὼς οἱ δύο Άλβανοὶ δὲν τοῦ ἔδιναν σημασία, ὁ Τούρκος πῆγε πίσω ἀπὸ τὸν Νοταρᾶ και μὲ τὸ σπαθὶ του τὸν σκότωσε. Τότε πολλοὶ Τούρκοι και Άλβανοὶ ἔπεσαν πάνω στὸ ἄψυχο σῶμα για νὰ πάρουν τὰ χρυσοκέντητα ροῦχα. Ἐφτασαν στὸ τέλος νὰ μαλώνουν μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια για τὴν μοιρασιά. Οἱ Τούρκοι συμφώνησαν τελικὰ μὲ τοὺς Άλβανούς νὰ μὴν πάρει κανένας τὰ ροῦχα τοῦ Νοταρᾶ παρὰ πέταξαν τὸ σῶμα του μέσα στὸ πηγάδι, ἐκεῖ ὅπου βρῖσκονταν και ἄλλοι νεκροὶ Έλληνες.

Ἐκεῖνο τὸ πηγάδι ὁ λαὸς τὸ ἀποκαλοῦσε για χρόνια ἀργότερα «πηγάδι τῶν στεναγμῶν» ἢ «πηγάδι τῶν σκοτωμένων», διότι ὑπῆρχε μιὰ φήμη ποὺ ἤθελε τις νύχτες νὰ ἀκούγονται φωνές ποὺ προκαλοῦσαν τρομάρα στοὺς περαστικούς. Ἡ ἀλήθεια ἦταν ὅτι τὸ ξεροπήγαδο συγκοινωνοῦσε μὲ ἕνα ἄλλο γειτονικό. Ὁ ἀέρας ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὸ ἕνα στὸ ἄλλο σημάτιζε ρεῦμα και ἔκανε ἦχο ποὺ ἔμοιαζε μὲ στεναγμὸ. Ὁ κό-

σμος ὁμως τὰ πρῶτα χρόνια μετὰ τοὺς σκοτωμοὺς τῆς Ἐπανάστασης πού γνώριζε τὴν ἱστορία τοῦ τόπου του, πίστευε πῶς ὁ ἦχος αὐτὸς ἐρχόταν ἀπὸ τοὺς σκοτωμένους.

* * *

Ἀλλὰ γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Γιάννη Νοταρᾶ ὑπάρχει καὶ μιὰ τρίτη ἐκδοχὴ τῆς ἱστορίας.

Οἱ δύο Ἀλβανοὶ πού ἔπιασαν αἰχμάλωτο τὸν Νοταρᾶ τὸν πῆγαν ἀλυσοδεμένο στὸν Κιουταχί, στὴν σκιηνὴ του, ὅπου ἔλαβαν μπαξίσι γερό. **Σ**ὰν τὸν εἶδε καλοντυμένο ὁ Κιουταχῆς κατάλαβε ὅτι θὰ ἦταν κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες στρατηγούς. **Ο** Κιουταχῆς τότε τοῦ ἀπηύθυνε τὸν λόγο γιὰ νὰ μάθει ποιὸς ἦταν. **Ο** Νοταρᾶς ἀπαντοῦσε ἄφοβα σὲ ὅλες τὶς ἐρωτήσεις του καθὼς γνώριζε ὅτι τὸ τέλος του πλησίαζε. **Ἔ**τσι τόσο ὁ Κιουταχῆς ὅσο καὶ ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι μπέηδες καὶ οἱ ἀγᾶδες πού βρισκόνταν τὴν στιγμή ἐκείνη στὴν σκιηνὴ ἔμαθαν ὅτι ὁ αἰχμάλωτος ἦταν ὁ Γιαννάκης Νοταρᾶς, τὸ ἀρχοντόπουλο τοῦ Μοριᾶ. **Τ**ὸ πιὸ πιθανὸ λοιπὸν ἦταν ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς παριστάμενους ἀγᾶδες τὸν ἀναγνώρισε καὶ κατάλαβε ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ εἰσπράξει μεγάλα ποσὰ λύτρων ἀπὸ τὸν θεῖο του Πανοῦτσο. **Ἐ**κείνος ὁ ἀγᾶς λοιπὸν ζήτησε ἀπὸ τὸν Κιουταχῆ νὰ τοῦ τὸν δώσει τάχα γιὰ δούλο γιὰ νὰ ἐργάζεται στὰ τσιφλίκια. **Ο** Κιουταχῆς τότε γύρισε καὶ τοῦ εἶπε ὅτι εἶχε ὀρκιστεῖ στὸν Ἀλλάχ νὰ ματώνει τὰ γιαταγάνια του πάνω στοὺς Ἕλληνες. **Τ**ότε ὁ μπέης πῆγε κοντά του καὶ ἀφοῦ ζήτησε ἓνα ἀπὸ τὰ σπαθιά τοῦ Κιουταχῆ πλησίασε τὸν Ἰωάννη Νοταρᾶ καὶ μὲ ἓνα χτύπημα τοῦ ἔκοψε τὸ δεξί του αὐτί.

«Ορίστε πασᾶ μου», εἶπε ὁ ἀγᾶς, «ὁ ὄρκος σου ξεπληρώθηκε. **Τ**ὸ σπαθί σου ματώθηκε ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ ραγιαῖ».

Λέγεται τότε πῶς πραγματικὰ ὁ Κιουταχῆς δέχθηκε καὶ προσέφερε γιὰ δούλο τὸν Νοταρᾶ. **Α**ὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ ἔγινε ἢ πλεον ἀποδεκτὴ στὸν Μοριᾶ γιὰ χρόνια, ἴσως διότι κανεὶς δὲν ἠθελε νὰ πιστέψει τὸν θάνατό του. **Γ**ιὰ αὐτὸ καὶ οἱ στίχοι δημοτικοῦ τραγουδιοῦ μιλοῦσαν γιὰ «σκλαβιά τοῦ λεβέντη».

*«Θεέ μου καὶ τί νάγινε ὁ στρατηγός τῆς Κόρθος;
Οὐδὲ στὴν Κόρθο φαίνεται, οὐδὲ στὸν Πεντεσκούφη.
Δὲν κλαῖς καημένε Νοταρᾶ μὲ τὸν λεβέντη πούχες;
Σκλάβωσαν τ' ἀρχοντόπουλο τὸν ἀρχηγὸ τῆς Κόρθος».*

Ἦστόσο τὰ ἴχνη τοῦ Γιαννάκη Νοταρᾶ ἐξαφανίστηκαν. **Κ**ανεὶς δὲν ζήτησε λύτρα ἀπὸ τὸν θεῖο του Πανοῦτσο, πού μάταια περίμενε γιὰ χρόνια τὰ μαντᾶτα του.

Νὰ πέθανε ἄραγε; **Ν**ὰ τὸν σκότωσαν ἀργότερα;
Κανείς μὲ σιγουριά δὲν ἔμαθε.

* * *

Ἡ οἰκογένεια τῶν Νοταραίων ὁμως καρτεροῦσε ὑπομονετικά νὰ ἀκούσει τὰ μαντᾶτα γιὰ τὴν τύχη τοῦ παιδιοῦ τους. **Ν**ὰ βρισκόταν τάχα στὸ ξεροπήγαδο σκοτωμένος μαζί μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες ἢ νὰ ζοῦσε δούλος στὰ τσιφλίκια κάποιου μπέη; **Ὁ** θεῖος του ὁ Πανοῦτσος ποὺ ἦταν πλούσιος ἔταζε μεγάλα χαρίσματα σὲ ἐκείνον ποὺ θὰ τοῦ ἔδινε πληροφορίες γιὰ τὸ χαμένο ἀνιψιό του. **Μ**ὰ κανένας δὲν βρέθηκε καὶ τὸ μαρτύριο συνεχιζόταν γιὰ χρόνια.

Ακόμα καὶ τὸ 1845 περιμέναν νέα του, καθὼς ἐκείνη τὴν χρονιά ἔφτασε μὲ τὸ ἀτμόπλοιο στὸν Πειραιᾶ ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸ μιὰ ἐπιστολή. **Μ**ὲ αὐτὴ γινόταν γνωστό, ὅτι κάποιος Ἕλληνας συστήθηκε στὶς φυλακὲς τῆς Ὁδησσοῦ ὡς υἱὸς Νοταρᾶ περιγράφοντας στὴν συνέχεια τὴν χρόνια αἰχμαλωσία του. **Ὅ**τι κατάφερε νὰ δραπετεύσει καὶ μὲ Ἀρμενικὸ ὄνομα ἔφτασε στὴν Ρωσία ὅπου συνελήφθη, διότι εἶχε παραβεῖ τοὺς ὑγειονομικοὺς κανονισμοὺς. **Ἡ** ἐπιστολή αὐτὴ εἶχε γραφεῖ στὴν Ὁδησσὸ ἀπὸ τὸν υἱὸ τοῦ Στρατηγοῦ Ρεβελιότη ὅπου ζοῦσε ἐκεῖ. **Μ**άλιστα ὁ Ρεβελιότης παρέθετε καὶ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ζωὴ τοῦ ἐμφανιζόμενου ὡς Γιάννη Νοταρᾶ, τὰ ὁποῖα ἀποδείκνυαν ὅτι ἦταν αὐτός!

Ἡ οἰκογένεια ἀνταποκρίθηκε καὶ ἔστειλε ἄνθρωπο δικό της στὴν Ὁδησσὸ γιὰ νὰ τὸν συναντήσει. **Ὡ**στόσο τίποτε δὲν ἔγινε γνωστό στὴν συνέχεια.

Ὅταν πέρασε πλέον πολὺς καιρὸς τότε μόνο ὅλοι κατάλαβαν πὼς τὸ νεαρὸ ἀρχοντόπουλο, ὁ Γιαννάκης Νοταρᾶς, δὲν ζοῦσε πιά. **Ὅ**σο γιὰ τὴν Πηνελόπη Καραϊσκάκη ποὺ καρτερικά περίμενε τὸν Γιαννάκη νὰ ἐμφανιστεῖ καὶ ἐκτελεστεῖ τὸ τάξιμο τοῦ πατέρα της Γεωργίου Καραϊσκάκη, τὴν νυμφεύθηκε τελικὰ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γιάννη Νοταρᾶ, ὁ Ἀντρίκος...

*Ἰωάννου Νοταρᾶ,
τοῦ ὑπὲρ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος ἡμῶν
εὐκλεῶς ἀγωνισαμένου
ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἀγῶσιν,
Αἰωνία ἡ μνήμη!*

(*) Πηγή: <http://argolikivivliothiki.gr> • Ἐπιμέλ. ἡμετ.